

ЛЬВІВСЬКІЙ ПОЛІТЕХНІЦІ 200 років

*Ein Entschien der k. k.
Hofcommission, anzuordnen in
allen k. k. Ministerien,
nachzugehen.
Mailand, am 7. März 1816.*

Francis I.

Мілан, 7 березня 1816 р.
Цісар Франц I

Nr. 78.

Studien - Hofcommissions - Decret vom 19. März
1816, an das Galizische Gubernium.

Errichtung einer Real-Schule in Lemberg.

Seine Majestät haben die Errichtung einer Real-
Schule in Lemberg gnädigst zu bewilligen geruhet.

№ 78

**Декрет Надвірної комісії освіти
від 19 березня 1816 року**

щодо заснування Реальної Школи у Львові

До Галицького Губернаторства

Його Величність ласкаво сповістив
про своє схвалення заснування
Реальної Школи у Львові.

Реальна Школа має бути заснована
з врахуванням місцевих потреб.

Цьогоріч Львівській політехніці виповнюється 200 років!

Упродовж тривалого часу знані історики із групи активістів
Асоціації випускників Львівської політехніки за підтримки
ректора університету професора *Юрія Бобала*
вивчали історію зародження та розвитку цього славетного навчального закладу.
Згідно з прийнятим у Європі принципом історизму
та європейськими стандартами літочислення вищих навчальних закладів
ініціативна група дійшла висновку,
що справжньою датою заснування університету слід вважати не 1844, а 1816 рік!

Ігор Галушак
журналіст, кореспондент
Українського журналу
“Економіст”,
м. Львів

Польський дослідник *Здіслав Поплавський* у статті “Походження Львівської політехніки” зауважив, що в Німеччині, Австрії та Швейцарії вищі технічні навчальні заклади були започатковані саме від подібних до тодішньої Львівської Реальної школи. До речі, й теперішня Львівська комерційна академія відраховує свій вік від тієї ж Реальної школи. Адже біографія Львівської політехніки розпочалася зі створення у Львові Цісарсько-королівської Реальної школи 1816 року, коли австрійський імператор *Франц І* підписав королівський декрет з цього приводу. У Королівському декреті від 7 березня 1816 року зазначено, що Реальну школу засновано для задоволення навчальних потреб місцевого населення, насамперед, для підготовки кадрів з гірництва, дорожнього й цивільного будівництва, містобудування тощо.

Що ж до історичних витоків запровадження повноцінної технічної освіти, то йдеться про час, коли на зламі XVIII і XIX століть у розвинених країнах Європи відбувалася промислово-технічна революція, котра вже не могла вдовольнитися класичними університетами. Час вимагав фахівців нового типу, насамперед інженерів і конструкторів, а також науковців-прикладників, здатних “уречевити” найновіші досягнення тодішніх теоретиків і поставити їх на службу потребам майбутньої індустріальної ери.

Не минула ця революція й Львів — тодішній центр галицького краю, так званого *Королівства Галичини й Володимирії*, що перебувало на той час у складі Австрійської (від 1867 р. — Австро-Угорської) монархії. Відтак, поряд з іншими перетвореннями в місті здійснювалася й реформа освітянська, що супроводжувалася створенням нових навчальних закладів різноманітного спрямування. Згодом, у 1835 році, вже згадана Реальна школа отримала назву Реальної торговельної академії, а потім, коли виникла потреба розділити навчання на комерційне і технічне, з неї вилучили цю окрему складову, реорганізувавши її 4 листопада 1844 року в *Цісарсько-королівську Технічну академію*.

Ця подія засвідчила, що Галичина є невід'ємною частиною Європи як у політичному, так і в економічному аспектах. Завдяки технічній освіті та науці в місті почала розвиватися промисловість, де зокрема й українська молодь отримала можливість здобути вищу освіту, а отже — посісти відповідне становище в суспільстві.

Першим директором Технічної академії призначили доктора філософії, професора **Флоріана Шиндлера**. А його заступником став уродженець Галичини, професор математики **Александр Райзінгер**. У перші роки діяльності академії в її складі функціонували дворічний (від 1847—1848 н. р. — трирічний) технічний відділ, однорічний торговий відділ, а також реальна школа з дворічним терміном навчання. Тут працювали кафедри фізики й природознавства, вищої математики й механіки, технічної хімії. На той час у навчальному закладі викладали математику, фізику, практичну геометрію, вексельне й торговельне право, загальну географію, бухгалтерію, німецьку мову, арифметику та елементарну математику, польську, французьку, англійську та італійську мови, малювання та каліграфію.

Від початку другої половини XIX ст. тут формувалися найважливіші галузі інженерного фаху. Виразніше окреслилися основні технічні напрями, що заклали основу для майбутніх факультетів. Академія поступово здобуває визнання як осередок якісної технічної освіти та науки. Приміром, у 1851 р. кафедру математики очолив українець **Лаврентій Жмурко** (1824—1889), який став одним із найперших творців львівської математичної школи. А професор фізики **Фелікс Стжелецький** вперше аналітично

Франц I (1768—1835) —
перший імператор Австрії, а також король
Богемії, Угорщини, Галичини та Володимирії
від 11 серпня 1804 року до самої смерті.

7 березня 1816 року імператор Франц I підписав декрет про заснування Цісарсько-королівської Реальної школи у Львові — предтечі Національного університету України “Львівська політехніка”

обґрунтував фігури *Ліссажу*, відкриті цим французьким фізиком дослідним шляхом.

У 1861 р. до міста проклали залізницю, отож стало завдання щодо виходу Львова на європейський ринок. Це зумовило прискорення розвитку крайової економіки, насамперед індустріалізації, що вимагало,

Головний корпус Львівської політехніки,
побудований 1877 р. за проектом
Ю.-О. Захарівича
(листівка поч. XX ст.)

у свою чергу, кваліфікованих інженерних кадрів. Відтак, професори Технічної академії підготували проект її реорганізації, поклавши в основу досвід австрійських та інших технічних освітніх закладів.

У 1872 р. академія ще більше підвищила свій статус — отримала права вищого навчального закладу. Статутом визначалося, що академією керує колегія професорів на чолі з ректором. Ректора терміном на один навчальний рік обирала колегія професорів зі свого складу, а затверджувало міністерство освіти. Першим ректором Технічної академії у 1872—1873 н. р. був обраний вже згаданий професор фізики **Фелікс Стжелецький**. Саме тоді було ухвалено документ про зрівняння в правах професури академічних вищих навчальних закладів Австро-Угорщини й Технічної академії Львова (вони стали державними службовцями, що належали до певного рангу).

В академії створили три факультети: інженерії, архітектури, технічної хімії, а в 1877 р. — машинобудівний, що сприяло працевлаштуванню багатьох визначних науковців. Ще від 1870 р. в академії функціонували три загальні кафедри: нарисної геометрії; механіки й теорії машин; будівництва шляхів, мостів і залізниць. Згодом відкрили кафедру геодезії, хімічної технології, машинобудування. У 1871 р. відкрили й кафедру архітектури. Здійснювалася підготовка вчителів для реальних шкіл, відкритих у містах Краків, Ярослав, Стрий, Станіслав, нижчих реальних шкіл у містах Снятин і Тернопіль, котрі були покликані стати якісними постачальницями для майбутніх абітурієнтів львівського вишу.

Згодом ректором стає **Юліан-Октавіан Захарієвич** — професор архітектури Технічної академії, автор проектів теперішніх історичних корпусів Львівської політехніки. Тоді саме, зважаючи на підвищення статусу й значення львівської Технічної академії як вищої школи, колегія професорів пропонує змінити її назву: 8 жовтня 1877 р. академія отримала назву “Technische Hochschule”, що в прийнятому перекладі означає “Політехнічна вища школа”.

Тоді ж у Політехніці відбулася перша на теренах Австро-Угорської імперії публічна лекція з показом нового винаходу — телефону. Зала головного корпусу була з’єднана двома мідними дротами з амфітеатральною аудиторією хімічного корпусу. Не менш важливою подією в житті Політехнічної вищої школи став візит до неї 13 вересня 1880 р. цісаря Австро-Угорщини **Франца Йосифа I**. Він висловив подяку **Юліану Захарієвичу** за чудове архітектурне виконання університетських споруд, а професорській колегії — за дбайливість і розвиток навчального закладу. Спеціально для львівської Політехніки цісар замовив у відомого польського художника **Яна Матейка** одинадцять картин, які б відображали технічний прогрес людства (див. докладніше: <http://lp.edu.ua/aktova-zala>). У 1894 році було ухвалено статут Політехнічної школи, а в 1901 році вона одержала право на присудження наукових ступенів докторів технічних наук і почесних докторів. Зокрема у 1912 році звання почесного доктора удостоїлись **Марія Складовська-Кюрі**, **Ян Франк**, **Юліан Медведський**, **Август Вітковський**. До 1918 року ступінь доктора наук здобули 64 інженери.

Професура Львівської політехніки, 1925 р.

Після закінчення Першої світової війни відбулися значні зміни на політичній карті Європи. Розпад Австро-Угорської та Російської імперій зумовив виникнення незалежних країн, зокрема Польщі, до складу якої тоді увійшла більша частина Західної України. Львів став воєводським містом. Тут відновили роботу вищі навчальні заклади — отже, розпочався польський період історії Політехнічної школи. У листопаді 1919 р. до неї приєднали Рільничу академію в Дублянах і львівську Вищу школу лісництва. Із приєднаних закладів утворили рільничо-лісовий факультет. У 1921 р. з метою підготовки вчителів математики, фізики й хімії та рисунку для середніх загальноосвітніх і спеціальних шкіл відкрили загальний факультет.

Політехнічна школа отримує новий статус вищого технічного навчального закладу. 20 червня 1920 р. був затверджений її Статут, схвалений загальними зборами професорів. У ньому було передбачено господарське та адміністративне самоврядування. А керівними органами самоврядування стали загальні збори професорів, сенат (організований зі старших професорів) та ради факультетів. І що цікаво: ректора тоді обирали на один навчальний рік, виконавчим органом при ректорові був сенат, до складу якого входили секретаріат, квестура (фінансовий відділ), інтендатура (управління будинками).

13 січня 1921 р. Політехнічну школу перейменували, вона стала називатися, як і тепер, — *Львівська політехніка*. У ній діяли шість факультетів. Факультет сухопутної та водної інженерії мав три відділи (сухопутний, водний, геодезичний) та 19 кафедр, окрім того — обладнані астрономічну та метеорологічну обсерваторії із сейсмографічною станцією, музей геології та мінералогії. Архітектурний факультет складався з двох відділів (художній і конструкційний) та з восьми кафедр з лабораторіями — фотографічною та моделювання. Хімічний факультет налічував 10 кафедр, у його складі також була лабораторія з проблем технології калійної солі, фізична лабораторія, керамічна експериментальна станція. Механічний факультет мав три відділи (машинобудівний, електротехнічний, нафтовий) та 19 кафедр, тут працювали радіотехнічна й аеродинамічна лабораторії, музей машинобудування. Рільничо-лісовий факультет налічував 18 кафедр. Загальний факультет (діяв упродовж 1921—1933 рр.) складався з математичної, фізико-хімічної лабораторій та групи креслення. Саме в 1930-ті роки у Львівській політехніці сформувалася одна з найбільших у Європі науково-технічних бібліотек, що мала статус федеральної (в 1938 р. її фонд налічував понад 88 тисяч примірників).

Львівська політехніка за часів польського правління відіграла значну роль у становленні та розвитку авіаційної науки й техніки. Адже наукова рада механічного відділу ухвалила рішення про створення в 1928 р. авіаційного факультету. Планувалося збудувати при доцентурі аеродинаміки лабораторію. У цьому були зацікавлені урядові структури польської держави. За сприяння польського Міністерства протипо-

вітряної оборони в 1927—1930 рр. було зведено та обладнано будинок між головним та хімічним корпусами, де розташовувалася аеродинамічна труба та аеродинамічна вага — технічне диво на той час. Унікальною спорудою в аеродинамічній лабораторії був і гідроканал для фотографування вихрових потоків при вдосконаленні аеродинамічних форм літальних апаратів. А в 1930—1931 рр. тут відбулися перші практичні заняття студентів. Отож, після відродження польської держави Львів став джерелом кваліфікованих кадрів для всієї Польщі. А політиками національного масштабу було чимало львів'ян, серед них — професори Львівської політехніки: *Казімеж Бартель*, який у 1926—1930 рр. тричі був прем'єр-міністром довоєнної Польщі, та *Ігнацій Мосцицький*, який упродовж 1926—1939 рр. був президентом Польщі.

У жовтні 1939 року, після вступу до міста Червоної Армії, Львівську політехніку перейменували на Львівський політехнічний інститут.

На жаль, Друга світова війна перервала навчально-наукову роботу інституту до 1944 року. У ніч з 3 на 4 липня 1941 року на Вулицьких горбах гітлерівці розстріляли десятки найвідоміших львівських учених, зокрема професорів Політехніки, — *К. Вайгеля, Р. Віткевича, В. Круковського, А. Ломницького, С. Пілята, В. Стожежа* та інших (постаті деяких із них можна побачити на фото 1925 року). 26 липня 1941 р. у підвалах гестапо загинув професор *Казімеж Бартель*.

Принагідно зазначимо, що Львівська політехніка завжди була одним з найдемократичніших вищих закладів освіти, і саме в ній українське населення, поневолене різними окупаційними режимами, мало шанс здобути вищу освіту. З її стін вийшли видатні політичні діячі, провідники й учасники національно-визвольних змагань — *Степан Бандера, Роман Шухевич, Олекса Гасин, Катерина Зарицька, Петро Франко*.

Діяльність Львівської політехніки відновила тільки у 1944 році. В ній навчалися тоді близько 440 студентів. Практично наново почав відроджуватися науковий потенціал інституту. У Львівській політехніці виявили бажання працювати видатні вчені з навчальних закладів України та Росії: академіки *Г. Савін, В. Сельський, О. Харкевич*, професори *К. Карандєєв, Г. Погодін-Алексєєв, Г. Кияниця, А. Занько* та інші. Змінювалися структура інституту і профіль спеціальностей. На базі рільничо-лісового інституту утворилися два самостійні інститути — сільськогосподарський та лісотехнічний. Для наближення навчального процесу і підготовки спеціалістів до виробничих потреб промислових регіонів інститут відкрив у Дрогобичі, Тернополі, Івано-Франківську та Луцьку свої філії, які згодом відокремились і стали самостійними вищими технічними навчальними закладами.

У червні 1993 року Львівський політехнічний інститут на підставі рішення міжгалузевої акредитаційної комісії Міністерства освіти України і постанови Кабінету Міністрів України отримав найвищий — четвертий — рівень акредитації, статус державного університету. Це дало можливість самостій-

но визначати зміст освіти, структуру і план прийому вступників, відкривати нові спеціальності, в тому числі гуманістичних напрямків. Політехніка може створювати у своїй структурі нові навчальні заклади, наукові установи різних типів, самостійно планувати й розвивати пошукові та фундаментальні дослідження, надавати наукові ступені, звання, розпоряджатися всіма видами асигнувань тощо.

11 вересня 2000 року Указом Президента України за номером № 1059/2000 з урахуванням загальнодержавного і міжнародного визнання результатів діяльності та вагомому внеску в розвиток національної вищої освіти і науки університетові “Львівська політехніка” надано статус національного і відповідно змінено назву — *Національний університет “Львівська політехніка”*.

Нині в Політехніці запроваджено багатоступеневу систему підготовки кадрів. Реалізуються нові концепції гуманітарної та фундаментальної підготовки. Навчальні плани охоплюють систему довузівської підготовки — технікумів, ліцеїв, що входять до складу навчальних комплексів, і систему навчання в університеті на всіх рівнях. Стає можливою підготовка студентів за координованими програмами у ВНЗ I—II рівнів акредитації і далі в університеті. Діє система модульного контролю й рейтингова система оцінки знань студентів. Істотно переглянуто й модернізовано навчальні плани та програми за взірцями найкращих світових університетів технічного спрямування. Впроваджено нові інформаційні технології навчання на базі сучасної комп’ютерної техніки та інформаційних мереж.

Сьогодні тут навчається близько 30 тисяч студентів за 41 напрямом підготовки та 101 спеціальністю. В університеті працюють понад 185 докторів наук, професорів та близько 1000 кандидатів наук, доцентів. До його складу входять 16 інститутів, 82 кафедри, видавництво, бібліотека, інформаційна мережа. Військовий інститут Національного університету “Львівська політехніка”, якому в 2002 році виповнилось 100 років, готує вкрай потрібних нині Україні кадрових офіцерів й офіцерів запасу за сімома напрямками підготовки.

Сучасна Львівська політехніка — це й 27 навчально-лабораторних корпусів, три гімназії (у Львові, Дрогобичі та Сокалі), три ліцеї (у Новояворівську, у с. Вузлове Радехівського району та м. Сколе), геодезичний полігон у Бережанах, астрономо-геодезична обсерваторія у Шацьку, 15 гуртожитків, технологічний парк, спортивний комплекс із двох корпусів, спортивно-оздоровчі табори в Миколаївській області та в мальовничих Карпатах, а також студентська поліклініка, лікарня та санаторій-профілакторій.

Традиційно у Львівській політехніці виконуються фундаментальні дослідження з фізики, електроніки, механіки, хімії та хімічної технології, математичних наук, приладобудування, геодезії, будівництва. Засновниками нових шкіл у різних галузях наукової технічної думки були професори *С. Ямпольський, О. Харкевич, К. Карандєєв, О. Андрієвський, М. Шульга,*

Юрій Бобало
доктор технічних наук, професор,
член-кореспондент
Національної академії педагогічних наук,
ректор Національного університету
“Львівська політехніка”

М. Медвідь, Б. Швецький, В. Кочан, Т. Юрженко, Ю. Величко, Т. Губенко, В. Кияниця, Є. Загора, Д. Толопко, В. Тихонов, К. Галабуцька, Л. Шпинова, М. Мигаль, Г. Мещеряков та багато інших. Школи, створені цими вченими, відомі не тільки в Україні, а й за її межами.

У 2016 р. відповідно до Указу Президента України № 440/2016 “Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 2015 року” Державні премії України одержали представники Національного університету “Львівська політехніка”: доктор технічних наук, ректор університету *Ю.Я. Бобало*, доктор технічних наук, завідувач кафедри *В.М. Максимович*, доктор технічних наук, доцент *Б.М. Стрихалюк* за роботу “Моніторинг об’єктів в умовах апріорної невизначеності джерел інформації”, а також доктор технічних наук, директор Інституту геодезії *К.Р. Третяк* і доктор технічних наук, професор *В.М. Глотов* за цикл наукових праць “Структура і динаміка геофізичних полів як відображення еволюції та взаємодії геосфер в Антарктиці”.

Львівською політехнікою укладено угоди про науково-технічне співробітництво з вищими навчальними закладами США, Канади, Німеччини, Великої Британії, Франції, Австрії, Польщі, Словаччини, Болгарії та інших країн. Цим співробітництвом передбачена участь у міжнародному обміні студентами технічних спеціальностей та стажування за кордоном викладачів і спеціалістів. Щороку десятки львівських політехніків-студентів виїжджають на навчання до Європи й Америки. Такий взаємообмін науковцями та спеціалістами сприяє міжнародному визнанню як Львівської політехніки, так і української наукової думки загалом.

Учені університету розробили перспективні напрями розвитку наукових досліджень, які базуються на школах, котрі діють протягом багатьох років. Ці напрями враховують потреби економіки України та її західного регіону, а також сусідніх держав, з якими Україна розвиває взаємовигідні економічні й наукові зв'язки.

Окрім того, підрозділ університету — Народний дім “Просвіта” — провадить велику роботу щодо пропаганди української культури, організації дозвілля та

розвитку творчих обдарувань студентів і працівників. У ньому вдосконалюють своє мистецтво дев'ять колективів художньої самодіяльності, п'ять із них — народні. Це — симфонічний оркестр, хорова капела студентів “Гаудеамус”, ансамбль танцю “Вірність”, чоловічий хор викладачів і працівників “Орфей”, ансамбль пісні й музики “Заспів”.

Та найголовнішим є те, що сьогодні Львівська політехніка, як найдавніший вищий технічний навчальний заклад України, має надзвичайно високий рейтинг у здібної української молоді. Адже тут склалися властиві лише цьому закладові навчальні, наукові, культурно-мистецькі та спортивні традиції. Зовсім не випадково, що за результатами інтегрованого рейтингу вищих навчальних закладів України, який проводився Міжнародною кадровою академією, Львівська політехніка увійшла в десятку найкращих навчальних закладів України.

Відтак, встановлення фактичної дати народження Львівської політехніки та її 200-річна історія виводить її у десятку найдавніших технічних університетів Європи і світу. ■

Головний корпус Львівської політехніки напередодні святкування 200-річчя з часу заснування (жовтень, 2016 р.)